

Melanisme en un juvenil d'*Hemorrhois hippocrepis* (Linnaeus, 1758) a Sant Carles de Peralta (Eivissa, Illes Pitiüses)

Jordi A. GARCIA-MARSÀ¹, Josep F. BISBAL-CHINESTA² & Enrique TORRES³

¹ jordalexix@hotmail.com

² josep.francesc.bisbal.chinesta@gmail.com

³ Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (CSIC-UIB), C/Miquel Marqués 21, 07190 Esporles, Mallorca.

RESUM

Es descriu la troballa d'un exemplar juvenil melànic d'*Hemorrhois hippocrepis* a l'illa d'Eivissa.

PARAULES CLAU: *Hemorrhois hippocrepis*; Melanisme; Colubridae; Eivissa; Illes Pitiüses.

ABSTRACT

We describe the finding of a juvenile melanin *Hemorrhois hippocrepis* in the island of Ibiza.

KEY WORDS: *Hemorrhois hippocrepis*; Melanism; Colubridae; Ibiza; Pityusic Islands.

RESUMEN

Se describe el hallazgo de un ejemplar melánico juvenil de *Hemorrhois hippocrepis* en la isla de Ibiza.

PALABRAS CLAVE: *Hemorrhois hippocrepis*; Melanismo; Colubridae; Ibiza; Islas Pitiusas.

El melanisme és una anomalia pigmentària producte d'una ingent quantitat de melanina dipositada als melanòfors, la qual dóna com a resultat una coloració fosca (marró quasi negra) oblitant el disseny pigmentari habitual (RIVERA, ARRIBAS & MARTÍ, 2001; 2002). REINING (1937) en un estudi sobre les anomalies pigmentàries en animals (melanisme, albinisme i rufinisme o eritrisme), va determinar l'existència de dues variants de melanisme: l'abundisme, produït per l'engrandiment de les taques fosques, fins a cobrir anòmalament gran part de la superfície corporal; i el nigrisme, que en diferents graus inunda tota la superfície corporal de l'animal emmascarant el patró de disseny habitual i enfosquant-lo, com ocorre amb el present cas.

En els rèptils els casos de melanisme no resulten inusuals, encara que aquesta anomalia es produeix més freqüentment en poblacions de mun-

tanya o latituds més fredes o amb característiques edafològiques, botàniques o climatològiques que dificulten l'exposició solar, permetent en aquests animals una absorció més ràpida i efectiva de la radiació solar, així com afavorint la termoregulació, en comparació amb els animals de coloració habitual (MEIJIDE & PÉREZ-MELLERO, 1994); tot i que aquesta casuística no es correspon amb el medi ambient terrestre d'Eivissa. En determinades poblacions micro-insulars, com ocorre amb les espècies de lacèrtids *Podarcis lilfordi* i *P. pityusensis*, a les Illes Gimnèsies i Pitiüses, però també en altres illes arreu de la Mediterrània i del món, existeixen poblacions completament melàniques, fet de difícil explicació. Les hipòtesis referides a la termoregulació o el mimetisme en àrees d'ombra no semblen definitives, tot i que el fet advoca a una explicació adaptativa per aquest caràcter (PÉREZ-MELLADO, 2009).

Fig. 1: individu juvenil melànic d'*Hemorrhois hippocrepis*, trobat mort a Sant Carles de Peralta (Eivissa, Illes Pitiüses).

Cal remarcar que l'ofidi descrit en aquesta nota va ser trobat a la illa principal, no a un illot satèl·lit on el melanisme en altres rèptils es dona amb major freqüència; a banda, no hi existeixen dades suficients per verificar si aquest cas de melanisme és una tendència o, més probablement, un fet inusual. Així mateix, l'exemplar aquí descrit es tracta del primer cas de melanisme en *Hemorrhois hippocrepis* i de qualsevol altre ofidi constatat a Eivissa així com al conjunt de les Illes Pitiüses. Aquesta espècie ha estat recentment introduïda a Eivissa des de la Península Ibèrica (ÁLVAREZ et al., 2010), on s'ha provat la seua presència des de 2003 i a Formentera des de 2011 (MATEO et al., 2011). Fora de les Illes Pitiüses fou citada l'existència d'un exemplar adult melànic al País Valencià (SÁNCHEZ et al., 1988).

En la present nota es descriu un exemplar juvenil de serp de ferradura (fig 1.) d'una mida corporal total aproximada de 435 mm, amb un marcat melanisme, nigrisme com ja s'ha indicat, que també presentava completament negres els globus oculars, que va ser trobat mort (fig. 2) entre el poble de Sant Carles de Peralta i es Pou des

Fig. 2: imatge del moment de la troballa de l'individu mort d'*Hemorrhois hippocrepis* melànic el 12 de desembre de 2014, al terme de Sant Carles de Peralta, Eivissa.

Lleó, en una zona de cultiu d'oliveres (*Olea europaea*) a data del 12 de desembre del 2014, amb les següents coordenades UTM: 377567E i 4322470N, quadrícula CD72, Datum ETRS89. Per terme general, en els exemplars joves d'*Hemorrhois hippocrepis* el disseny és més contrastat que a l'estadi adult, amb un color de fons més clar i franges fosques entre taques més amples, diferint molt notablement del present individu melànic. En canvi, resulta habitual al sud-oest de la Península que en individus vells el to general s'enfosqueix i les taques tendeixen a contactar, d'aquí l'existència d'exemplars força foscos i poc contrastats, a diferència dels exemplars del sud-est peninsular, on els individus adults presenten tonalitats marrons clares, molt similars als d'individus nord-africans (FERICHE, 2009).

És la més termòfila de les serps iberomagrebines, ocupant de forma quasi exclusiva la regió climàtica mediterrània, presentant una gran versatilitat i freqüentant àrees obertes i assolellades, cultius i zones humanitzades (murs, cases, ruïnes, etc). Aquest caràcter termòfil i la seva associació al medi mediterrani explica la ràpida naturalització d'aquesta espècie a l'illa d'Eivissa,

on hi existeixen nombroses cites, a la quadrícula CD72 com a mínim 18 segons la base de dates del SIARE, sumades a les 11 del conjunt de l'illa recollides entre 2003-2009 (ÁLVAREZ et al., 2010), el que confirma que aquesta espècie es troba perfectament establida a Eivissa i en un procés d'expansió demogràfica. *Hemorrhois hippocrepis* és un ofidi comú a la seva àrea de distribució entre les terres litorals i els 600 metres sobre el nivell del mar (m.s.n.m.). Al voltant d'un 70% de les citacions de serp de ferradura apareixen per sota dels 600 m.s.n.m., encara que el seu sostre altitudinal el trobem fins als 1850 m.s.n.m. a les Serralades Bètiques (FERICHE, 2009). El punt més elevat de la illa d'Eivissa

correspon a la muntanya coneguda com Sa Talaia, amb 475 m.s.n.m., essent molt menor als 50 m.s.n.m. entre Sant Carles de Peralta i es Poudes Lleó, punt de la troballa de l'exemplar melànic d'*Hemorrhois hippocrepis*.

Segons la base de dades de SIARE així com a SALVADOR i PLEGUEZUELOS (2013) a la quadrícula CD72, on fou trobat aquest exemplar melànic de serp de ferradura, l'altra herpetofauna terrestre citada correspon als anurs *Bufo balearicus* i *Pelophylax perezi*, junt amb els rèptils *Hemidactylus turcicus*, *Tarentola mauritanica*, *Podarcis pityusensis* i *Rhinechis scalaris*.

REFERÈNCIES

- ALVÁREZ, C.; MATEO, J.A.; OLIVER, J.A. & MAYOL, J. (2010): Los ofidios ibéricos de introducción reciente en las Islas Baleares. *Boletín de la Asociación Herpetológica Española*, 21: 126-131.
- FERICHE, M. (2009): Culebra de herradura – *Hemorrhois hippocrepis*. En: Enciclopedia Virtual de los Vertebrados Españoles. Salvador, A., Marco, A. (Eds.). Museo Nacional de Ciencias Naturales, Madrid. <http://www.vertebradosibericos.org/> [Consulta: 17 de desembre 2014].
- MATEO, J. A.; AYRES, C. & LÓPEZ-JURADO, L. F. (2011): Los anfibios y reptiles naturalizados en España: Historia y evolución de una problemática creciente. *Bol. Asoc. Herpetol. Esp.* 22: 2-42.
- MEIJIDE, M. & PÉREZ-MELERO, J.M. (1994): Nuevos casos de melanismo en *Coronella girondica* y *Natrix natrix* (Ophidia, Colubridae) en el norte de Iberia. *Bol. Asoc. Herpetol. Esp.* 5: 33-36.
- PÉREZ-MELLADO, V. (2009). Les sargantanes de les Balears. *Quadern de Natura de les Balears*. Ed. Bri (Palma, Mallorca). 36 pp.
- REINIG, W.F. (1937): Melanismus, Albinismus und Rufinismus. Ein Beitrag zum Problem der Entstehung und Bedeutung tierischer Färbungen. (Probleme der theoretischen und angewandten Genetik und deren Grenzgebiete). G. Thieme. Verlag, Leipzig.
- RIVERA, X.; ARRIBAS, O. & MARTÍ, F. (2001): Anomalías pigmentarias en anfibios y reptiles. *Quercus*, 180: 18-22.
- RIVERA, X.; ARRIBAS, O.J. & MARTÍ, F. (2002): Chromatic Alterations in European Amphibians and Reptiles. *Reptilia, The European Herpetological Magazine*, 20: 33-38.
- SALVADOR, A. & PLEGUEZUELOS, J.M. (2013): *Guía de Reptiles de España. Identificación, historia natural y distribución*. Canseco Editores (Talavera de la Reina, Toledo). 462 pp.
- SÁNCHEZ, S.; PEIRÓ, S. & GÓMEZ-CARUANA, F. (1988): Anfibios, Peces y Reptiles. 329-376. En: Sanchiz-Moll (Coor.): *Guía de la Naturaleza de la Comunidad Valenciana*. Generalitat Valenciana. 662 pp.